

Stockholm den 27 april 2022

R-2022/0183

Till Justitiedepartementet

Ju2022/00065

Sveriges advokatsamfund har genom remiss den 21 januari 2022 beretts tillfälle att avge yttrande över betänkandet Ny förverkandelagstiftning (SOU 2021:100).

Sammanfattning

Utredningens förslag om att införa en möjlighet till självständigt förverkande avstyrks. Advokatsamfundet har vidare synpunkter på utredningens förslag beträffande från vem förverkande kan ske och då särskilt beträffande den nya presumtionsregel som föreslås. Utredningens förslag i övrigt lämnas utan erinran med de synpunkter som framgår nedan.

Synpunkter

Självständigt förverkande av brottsvinster

I betänkandet föreslås att det införs en ny form av förverkande av brottsvinster (självständigt förverkande). För att förverkande ska komma i fråga krävs inte, vilket är fallet i dag, att någon döms för brott. Förverkande ska därmed kunna ske oberoende av om egendomen kan knytas till visst konkret brott eller att någon döms för ett förverkandeutlösande brott.

Advokatsamfundet delar uppfattningen att brottslighet inte ska löna sig och att det därför är angeläget att staten har möjlighet att förverka brottsvinster. Mot den bakgrunden kan det finnas skäl att se över möjligheten att förverka brottsvinster och



säkerställa att vinster som härrör från brott kan förverkas på ett effektivt och ändamålsenligt sätt. Samtidigt måste det ställas höga krav på rättssäkerhet och att den enskildes rättigheter inte träds förnär när frågor om förverkande aktualiseras.

Den nya regleringen om självständigt förverkande innebär att förverkandet frikopplas och att det inte längre uppställs något krav på att ett enskilt brott ska konstateras föreligga för att ett förverkande ska kunna ske. Ett förverkande kommer därmed kunna ske utan samband med en fällande brottmålsdom och utan att egendomens ursprung i ett konkret brott kan påvisas.

Förslaget om självständigt förverkande föranleder en rad betänkligheter. I grunden handlar det om vilka krav som ska uppställas för att staten ska få konfiskera egendom från en enskild. Vidare innebär förslaget att enskilda kan komma att bli föremål för utredning – avseende bl.a. ekonomiska förhållanden – utan att det föreligger en konkret brottsmisstanke.

Av särskild betydelse är de utredningsåtgärder och tvångsmedel som kan komma att aktualiseras i förhållande till den enskilde. Som framgått ska förverkandet inte knytas till ett enskilt brott eller ett förverkandeutlösande brott. I stället är det sannolikt att det är anträffandet av viss egendom hos en viss person som föranleder att en utredning om självständigt förverkande inleds. Det uppställs emellertid inte något sådant krav och en utredning kan inledas efter exempelvis ett tips.

Enligt betänkandet ska en utredning om självständigt förverkande av brottsvinster kunna inledas om det finns *anledning att anta* att viss egendom helt eller delvis härrör från brottslig verksamhet. Det innebär, för det första, att kravet som uppställs för att inleda en utredning är mycket lågt ställt och för det andra, vilket redan framgått, att det inte uppställs något krav på att egendomen påträffats. En utredning kan därmed komma att inledas efter exempelvis ett tips eller underrättelseinformation om en viss specifik egendom. Självständigt förverkande av värdet av icke påträffad egendom föranleder särskilda betänkligheter. Enligt Advokatsamfundet finns en inte obetydlig risk för att utredningar kan komma att riktas mot personer på ett sätt som närmast kan liknas vid en s.k. *fishing expedition*.

Vidare framgår av betänkandet att straffprocessuella tvångsmedel i form av bl.a. beslag, husrannsakan och kroppsvisitation ska vara tillämpliga i en utredning om självständigt

förverkande. Utredande myndigheter kommer sålunda ges stora befogenheter som innebär inskränkningar för den enskilde och dennes integritet, trots att det inte föreligger någon misstanke om brott. Det kan med fog ifrågasättas om denna typ av tvångsmedelsanvändning är proportionerlig när den inte syftar till att lagföra brott, utan endast komma åt brottsvinster.

Enligt Advokatsamfundets uppfattning kan ändamålet med förslaget inte anses uppväga de intrång och men som det innebär för den enskilde. De konsekvenser för den enskilde som förslaget kommer att innebära är alltför långtgående och därtill svåra att i dag fullt ut överblicka. Advokatsamfundet anser vidare att konsekvenserna i den här delen inte belysts i tillräcklig utsträckning i betänkandet.

Vid bedömningen av om det finns skäl att införa en ny bestämmelse om självständigt förverkande måste hänsyn tas till vilka möjligheter till förverkande som redan finns. Genom reglerna om utvidgat förverkande i 36 kap. 1 b § brottsbalken ges redan i dag en möjlighet att förverka brottsvinster som kommer från en inte närmare preciserad brottslighet. Däremot krävs att någon döms för ett förverkandeutlösande brott. Det har inte framkommit annat än att den nuvarande regleringen fungerar väl (jfr s. 247 i betänkandet och där gjorda hänvisningar). Därtill kan konstateras att utredningen föreslår en förändring som innebär att det utvidgade förverkandet ska kunna användas i något större utsträckning än i dag; antalet förverkandeutlösande brott kommer att utökas och omfatta bl.a. grovt bokföringsbrott och grovt penningtvättsbrott. Som kommer att framgå i det följande har Advokatsamfundet ingen erinran mot utredningens förslag i den här delen.

Nuvarande reglering innebär att det är den brottsliga gärningen som möjliggör för att ett utvidgat förverkande – med det lägre beviskrav som då gäller – ska kunna ske. Det finns flera principiella skäl mot att frångå kravet på en fällande brottmålsdom. En principiell fråga är vilka personer som ett yrkande om självständigt förverkande kan komma att riktas mot. Eftersom förverkandet inte knyts till ett förverkandeutlösande brott, utvidgas kretsen av personer som kan bli föremål för ett förverkande på ett sätt som för närvarande är svåröverskådligt. I det avseendet ska beaktas att varje fysisk eller juridisk person ska åtnjuta rätt till respekt för sin egendom (Europakonventionens första tilläggsprotokoll artikel 1).



Utredningen har beaktat ett förslag till ny förverkandereglering som numera övervägs i Norge. Det kan emellertid konstateras att den möjlighet till civilrättsligt förverkande som föreslås i Norge ännu inte har genomförts. Det finns därför skäl att avvakta till dess att den föreslagna norska regleringen hunnit utvärderas.

Sammanfattningsvis anser Advokatsamfundet att kraven på förutsägbarhet och rättssäkerhet med styrka talar mot förslaget om självständigt förverkande. Därvid är viktigt att komma ihåg att de utredningsåtgärder och tvångsmedel som kommer att komma i fråga inte syftar till att utreda brott, utan till att förverka brottsvinster. Det finns redan i dag goda förutsättningar att komma åt brottsvinster genom utvidgat förverkande. Skälen för att utöka möjligheterna till förverkande överväger således inte de men för den enskilde som kommer att bli en konsekvens av förslaget. Den enskilt viktigaste åtgärden för att komma åt och förverka brottsvinster är, enligt Advokatsamfundet, att utreda och lagföra fler för brott. Härigenom kommer brottsvinster att kunna förverkas i väsentligen större utsträckning än vad som är fallet i dag.

Frågan om vem som förverkande ska kunna ske från

Advokatsamfundet delar utredningens slutsats att den nuvarande regleringen är komplex och i vissa delar svårtillgänglig och att det därför finns ett behov av att reglerna om från vem förverkande får ske behöver reformeras. Advokatsamfundet delar vidare utredningens slutsats att kravet på äganderätt bör komma till tydligt uttryck i lagtexten.

Beträffande utredningens förslag om en ny presumtionsregel har Advokatsamfundet följande synpunkter. Till skillnad från bestämmelserna i utsökningsbalken, kommer presumtionsregeln vara tillämplig även i förhållande till andra personer än den som förverkandesvaranden är gift eller sambo med. Det innebär att egendom som tillhör vuxna barn som bor tillsammans med förverkandesvarande kommer att träffas av den nya presumtionsregeln. Utredningen menar emellertid att förverkande i någon mån kan underlåtas med stöd av den allmänna skälighetsregeln som kommer att finnas i 36 kap. 16 § brottsbalken. Med hänsyn till att det där kommer uppställas ett krav på att det ska vara uppenbart oskäligt för att ett förverkande inte ska beslutas kommer utrymmet emellertid vara synnerligen begränsat. Enligt Advokatsamfundets uppfattning finns det därmed en uppenbar risk att förverkande kommer att ske även i



fall där egendomen tillhör någon som delar hushåll med förverkandesvaranden. Advokatsamfundet anser vidare att konsekvenserna i den här delen inte har belysts tillräckligt. Förslaget avstyrks därför även i den här delen.

Ett nytt 36 kap. införs i brottsbalken

Advokatsamfundet delar den allmänna problembeskrivning som utredningen redogjort för beträffande den nuvarande regleringen i 36 kap. brottsbalken. Det är tydligt att nuvarande förverkandelagstiftning är svårtillgänglig och behöver förtydligas. Advokatsamfundet tillstyrker följaktligen förslaget i den här delen.

Förverkande ska ske om det inte är uppenbart oskäligt

Vid bedömning av om förverkande ska ske ska en skälighetsbedömning göras. Utredningen har föreslagit att skälighetsbedömningen ska vara enhetlig och att förverkande ska kunna ske om det inte är *uppenbart oskäligt*. Tidigare har gällt att det vid vissa former av förverkande uppställts ett krav på att det inte ska vara *uppenbart oskäligt*, medan det vid exempelvis utvidgat förverkande jämlikt 36 kap. 1 b § brottsbalken förutsätts att det inte är *oskäligt*.

Konsekvensen av utredningens förslag är att oskälighetsregeln kommer att bli strängare vid vissa former av förverkande. Advokatsamfundet ifrågasätter skälen för den föreslagna förändringen. Advokatsamfundet noterar därvid att förslaget inte motiverats i någon vidare utsträckning, utan synes grunda sig i att det kommer att bli enklare med en enhetlig oskälighetsbedömning. Mot bakgrund härav kan Advokatsamfundet inte tillstyrka utredningens förslag i den här delen.

Möjligheten till utvidgat förverkande utökas

Den utvidgning av möjligheten till utvidgat förverkande som föreslås framstår som väl motiverad. Advokatsamfundet har ingen erinran mot den föreslagna ändringen.

Tredjemans rätt i förverkandeprocessen

Advokatsamfundet tillstyrker förslaget till ny reglering rörande tredje mans rätt i förverkandeprocessen.



Reglerna om förverkande i 36 kap. brottsbalken bör som utgångspunkt vara generellt tillämpliga även i specialstraffrätten

Advokatsamfundet har ingen erinran mot utredningens förslag i den här delen.

SVERIGES ADVOKATSAMFUND

Mia Edwall Insulander